

Dette er en oversettelse av den fastsatte læreplanteksten. Læreplanen er fastsatt på Bokmål

Mearriduvvon 18.09.13

Gusto 01.08.2013 rájes

Gusto 31.07.2021 rádjái

Utgått

Ulbmil

Demokrátalaš servodagas leat árvvut nugo mielváikkuheapmi ja ovttdássásašvuolta dehálaš prinsihpat. Servodatfágain barggadettiin lea guovddážiis áddet ja doarjut vuodđoolmmošvuogiatvuodaid, demokrátalaš árvvuid ja dásseárvvu. Fága galgá movttiidahttit aktiivvalaš servodatmiellahttovuhtii ja demokrátalaš oassálastimii ja addit vásáhusaid dain.

Olbmot leat báidnon dan kultuvrras mas leat bajásšaddan, ja dát váikkuha miellaguottuide, máhttui ja daguide. Persovnnalaš eallima ja servodateallima oktavuoda čiekŋalat áddejupmi sáhtta váikkuhit dasa ahte oaidná servodathámiid ja eallinvugiid girjáivuoda. Servodatfágas lea dásseárvvu ja ovttdássásašvuoda áddejupmi dehálaš. Dasa gullá máhttu kultuvrra birra Sámis ja sámiiid dili birra eamiálbmogin. Máhttu eará eamiálbmogiid ja minoritehtaid birra máilmmis lea maiddá dehálaš.

Olmmožin mii gullat historjjálaš oktavuhtii, ja olu historjjálaš dáhpáhusat leat váikkuan servodatovdáneapmái. Servodatfágas galget oahppit oahppat kultuvrralaš girjáivuoda birra máilmmis ovdal ja dálááiggis, ja oahppat reflekeret árbevirolaš ja ođđaáigásaš áššiid birra. Fága galgá boktit sáhkkiivuoda árbedieđu ektui. Fágii gullá máhttu buotsámevuoda birra, namalassii sámii kultuvra miehtá Sámi. Fága galgá váikkuhit ohppiid diđolaš identitehtahuksemii ja mánggakultuvrralaš gelbolašvuhtii, nannet sámii ohppiid identitehta ja duddjot oadjebas gullevašvuoda iežas servodahkii ja kultuvrii.

Jurddašeaddji ja doaibmi indiviidan ja searvevuotahan sáhttet olbmot leat mielde hábmemin iežaset, ja sihke váikkuhit iežaset birrasii ja ieža váikkuhuvvot das. Morálalaš indiviidan lea olbmoss ovdasvástádus iežas daguide, maiddá daguide maid earát leat álggahan. Servodatfága bokte ovdánahttet oahppit diđolašvuoda das mo sii sáhttet váikkuhit báikkálaš ja globála searvevuhtii ja iežaset eallindilálašvuhtii.

Servodat- ja politihkkamáhtus lea iešalddis árvu ja lea seammás demokrátalaš searvama eaktun. Máhttu Norgga, Sámi ja riikkaidgaskasaš servodaga politihkalaš vuogádagaid birra addá dihtomielašvuoda das ahte politihka báidnet ovttasbargu, riiddut, váikkuhusat ja iešguđetlágan fámuid geavaheapmi. Servodatfágas ožžot oahppit reaidduid analyseret ja ságaškuššat historjjálaš ja áigeovuodilis servodatáššiid, identifiseret ja digaštallat iešguđet fápmoohtavuodaid ja analyseret eamiálbmogiid ja minoritehtaid diliid ja vuogiatvuodaid.

Olahan dihtii guoddevaš ovdáneapmi, de lea dehálaš áddet luonddu ja olbmoráhkadan birrasiid oktavuoda. Servodatfága galgá arvosmahttit ohppiid oaidnit buvttadeami ja geavaheami gaskavuodaid ja mo resursageavaheapmi ja eallinvuohki váikkuhit lundui, dálkkádahkii ja guoddevaš ovdáneapmái. Bargguid bokte fágas galget oahppit álkít áddet teknologijja ja fitnodeami mávssolašvuoda ja hástalusaid mat leat čadnon dasa, ja sii ovdánahttet máhtu bargoeallima ja globála, nátionála ja persovnnalaš ekonomijja birra.

Servodatfága lea juhkkjuvvon iešguđet váldoosiide mat duddjojít ollislašvuoda. Fága galgá ovdidit dáiddu digaštallat, resonneret ja čoavdit váttisvuodaid servodagas váikkuhettiin miela ja dáidduid háhkat máhtu servodagaid ja kultuvrraid birra. Go ohppiin lea máhttu iežaset servodaga birra, de sii šaddet diehtoáŋgirin ja imaštallin ja movttiidahttojuvvojít smiehttamiid ja hutkanbargui. Nu sáhtta ovttaskas olmmoš ieš áddet iežas ja earáid buorebut, hálddašit máilmmi gos mii eallit ja váikkuhit dasa, ja movttiidahttit ođđa áddejupmái ja eallinagi ohppui.

Fága váldoasit

Servodatfága lea vuodđooahpahusa čadačuovvu fága ja lea oktasašfága joatkkaoahpahusa buot oahppoprográmmain. Oahpahus galgá danne dahkkot eanemus lági mielde relevántan ohppiide ja heivehuvvot iešguđet oahppoprográmmaide.

Fága lea juhkkjuvvon váldoosiide maidda leat hábmejuvvon gelbolašvuodamihttomearit. Buot váldoasit dievasmahttet guhtet guoimmiset, ja daid ferte geahččat oktilaččat. Dutki lea okta váldoassi mii fátmasta fága eará váldoosiid, sihke vuodđoskuvllas ja joatkkaoahpahasas.

Vuodđoskuvllas fátmmasta servodatfága dutki-, servodatoahppu-, geografiija- ja historjá-váldoosiid.

Joatkkaoahpahusas fátmmasta fága dutki-, olmmoš-, servodat ja kultuvra-, bargo- ja ealáhuseallin-, politihkka ja demokratiija- ja riikkaidgaskasaš bealit-váldoosiid. Geografiija ja historjá fievrreduvvojit viidáseappot oktasašfágan studerenráhkkanahhti oahppoprográmmain. Servodatoahppu integrerejuvvo juohke váldoossái.

Vuodđoskuvllas leat servodatfágas gelbbolašvuodamihttomearit 4., 7. ja 10. jahkecehkiid maŋŋil.

Joatkkaoahpahusas leat servodatfágas gelbbolašvuodamihttomearit maŋŋil Jo1:ža oahppospesialiserema oahppoprográmmain, reálafágaid prográmmasurggiin ja giela, servodatfága ja ekonomiija prográmmasurggiin.

Oahppospesialiserema oahppoprográmmain, hábmenfágaid prográmmasurggiin leat servodatfágas gelbbolašvuodamihttomearit Jo2:ža maŋŋil.

Váldoosiid bajilgovva:

Jahkeceahkki	Váldoosit				
1.–10.	Dutki	Historjá	Geografiija	Servodatoahppu	
Jo1/Jo2	Dutki	Olmmoš, servodat ja kultuvra	Bargo- ja ealáhuseallin	Politiikka ja demokratiija	Riikkaidgaskasaš diliit

Fidnofágalaš oahppoprográmmain ja valástallanfágaid ja musihka, dánsuma ja drámá oahppoprográmmain leat servodatfágas gelbbolašvuodamihttomearit Jo2:ža maŋŋil.

Váldoosii fátmmasta fága eará váldoosiid, ja danne galgá bargat dutki gelbbolašvuodamihttomeriiguin go bargá eará váldoosiid gelbbolašvuodamihttomeriiguin. Váldoosis lea sáhka mo hukset servodatfágalaš áddejumi diehtoáŋgirvuoda, imaštallama ja hutkanbargguid bokte. Arvosmahttit kritihkalaččat árvoštallat sajáiduvvan ja ođđa servodatfágalaš máhtu gállduid ja gáldokritihka bokte lea dehálaš. Dutki fátmmasta maiddái servodatfágalaš máhtu ja gelbbolašvuoda gaskkusteami, digaštallama ja ovdáneami.

Váldoosis lea sáhka ovdánahttit historjja bajilgova ja áddejumi, ja guorahallat ja ságaškuššat mo olbmot ja servodat leat rievdan áiggiid čađa. Historjjas lea maid sáhka das mo olbmot duddojit govaid ja hábmejit iežaset áddejumi vássánaiggi hárrái, ja mo dát váikkuha dálááigái. Arvosmahttit kritihkalaš ja reflekterejeaddji servodatoassálastimii leat váldoosi guovddáš elemeanttat.

Váldoosii fátmmasta máilmmi lunddolaš ja olmmošráhkadan dilálašvuodaid báikádeami ja viidodaga, ja galgá arvosmahttit áddet mo ja manne dát váikkuhit nubbi nuppi. Nuppástuvvanproseassaid kárten ja digaštallan lea guovddázis, oktan guoddevaš ovdáneami birra smiehttamiin. Geografiijas lea maiddái sáhka geavahit kárta ja selvehit ja čilget riikkaid ja gávpogiid ja našuvnnaid ja regiuvnnaid erohusaid.

Váldoosii fátmmasta fáttáid sosialiseren, politihkka, ekonomiija ja kultuvrra, ja das lea sáhka olbmuid gullevašvuodas ja vuostálasvuodain dálááiggeperspektiivvas. Ovttasdoaiman kultuvrralaš norpmaid ja servodatlaš stivrema gaskkas nuppi dáfus ja individuála dagut ja válljemat fas nuppi dáfus leat guovddázis váldoosis. Dásseárvvu, servodatmiellahttovuoda ja demokrátalaš gálggaid ovdáneami mearkkašumit leat dehálaš dimenšuvnnat servodatoahpus.

Váldoosii fátmmasta sosialiserema, persovnnalaš ekonomiija, mánggakultuvrralaš servodagaid, oskku rolla kultuvrras, ovttasássanvugiid ja rihkolašvuoda. Lea maiddái sáhka dásseárvvus, eamiálbmogiin, čearddalaš ja nátionála minoritehtain, mo eastadit vierisbalu ja rasiisma, ja gii ja mii váikkuha dálá nuoraide.

Váldoosii lea ealáhuseallin, fitnodagaid, fidnoálggahemiid, fidnoválljemiid ja bargguhisvuoda birra. Lea maiddái sáhka bargoeallima organisašuvnnain ja báikáhuksemis, ja dálá bargoeallimis ja dan prinsihpain ja árvvuin.

Váldoosii fátmmasta politihkalaš vuogádaga buot dásiin ja čálgostáhta. Das lea sáhka politihkalaš bellodagain, ja das mii sáhtta áitit demokratiija. Dán váldoosis deattuhuvvojit maiddái stivrenvuohki, riektestáhta ja olmmošvuogátvuodaid gaskavuodaid.

Váldooassi fátmasta riikkaidgaskasaš ovttasbarggu, terrorismma, vuostálasvuodaid, čoavdit vuostálasvuodaid ja ráfibargguid. Das lea maiddá sáhka globaliseremis, resurssaid juogadeamis ja guoddevaš ovdáneamis, ja Norgga rollas riikkaidgaskasaš aktevrán.

Diibmolohku

Tiibmalohku lea almmuhuvvon 60-minuhta ovttadahkan:

MÁNÁIDCEAHKKI

1.-7. jahkeceahkit: 385 tiimma

NUORAIIDCEAHKKI

8.–10. jahkeceahkit: 249 tiimma (256 tiimma sidjiide geat čađahit 10. jahkeceahki 2014' giđa)

OAHPPOSPESIALISEREMA OAHPPOPROGRÁMMAT – REÁLAFÁGAID PROGRÁMMASUORGGIT JA GIELA, SERVODATFÁGA JA EKONOMIJA PROGRÁMMASUORGGIT

Jo1: 84 tiimma

FIDNOFÁGALAŠ OAHPPOPROGRÁMMAT, MUSIHKA, DÁNSUMA JA DRÁMÁ OAHPPOPROGRÁMMAT, VALÁŠTALLANFÁGAID OAHPPOPROGRÁMMAT, JA OAHPPOSPESIALISEREMA OAHPPOPROGRÁMMAT – HÁBMENFÁGAID PROGRÁMMASUORGGIT

Jo2: 84 tiimma

Vuodđogálggat

Vuodđogálggat leat integrerejuvvon gelbbolašvuodamihtomeriide gos dat leat mielde ovdánahttimin fágagelbbolašvuoda ja leat maid oassin das. Servodatfágas áddejuvvojit vuodđogálggat ná:

Njálmmálaš gálggat servodatfágas leat máhttit áddet, válddahit, buohtastahttit ja analyseret gálduid ja čuolmmaid geavahettiin fáktáid, teoriijaid, definišuvnnaid ja fágadoahpágiid sáhkavuoruin, ovdanbuktimiin ja oaivilovdanbuktimiin. Njálmmálaš gálggain lea maiddá sáhka guldalit, árvoštallat ja ovdánahttit earáid sáhkavuoruid ja dávistit daidda. Njálmmálaš gálggaid ovdánahttin servodatfágas álgá guldaleames ja muitaleames oaiviliid álkes njálmmálaš teavsttain ja manná dasa ahte vuoduštit oaiviliid ja guldalit earáid fágalaš oadjebasvuodain. Njálmmálaš gálggaid servodatfágas oahpahallá proseassas mii álgá refererejeaddji cealkámušaiguin, dávjá persovnnalaččat, ja gálggat ovdánahttojuvvojit fágarelevánta ja fágamihtilmas jurddagurgalussan mas eanet ahte eanet geavaha ákkastallama, ságaškuššama ja aiddolaš fágadoahpágiid. Áddet iešguđet oaiviliid, máhttit geavahit perspektiivva ja máhttit čájehit guovtuoavilvuoda áššálaččat árvvusanedettiin earáid oaiviliid lea maiddá oassi njálmmálaš gálggain.

Máhttit čállit servodagas mearkaša máhttit ovdanbuktit, vuoduštit ja ákkastallat oaiviliid, ja gaskkustit ja juogadit máhtu čálalaččat. Dát mearkaša maiddá buohtastahttit ja ságaškuššat sivaid, váikkuhusaid ja gaskavuodaid. Dasto lea sáhka máhttit árvoštallat gálduid, hypotesaid ja modeallaid mearkašumi, ja máhttit ovdandivvut servodatfágalaš guorahallamiid bohtosiid čálalaččat. Máhttit árvoštallat ja gieđahallat iežas teavsttaid lea maiddá oassi gálggas. Čállingálggaid ovdánahttin servodatfágas mearkaša dađistaga hárhallagoahit sátnáid álkes fáktácealkágiid ja konkrehta gažaldagaid ja ovdánit dasa ahte máhttit ođđasit muitalit ja čoahkkáigeassit teavsttaid ja máhttit sátnáid čuolmmaid ja hábmet ságaškušši teavsttaid gálđočujuhusaid geavahemiin. Hárhallat geavahit gálduid kritihkalaččat ja iešguđet láchkai, ja máhttit vuoduštit konklusuvnnaid main geavaha dađistaga eanet fágadoahpágiid ja eanet reflektearmiid fáttáid birra, lea guovddáš oassi proseassas.

Máhttit lohkat servodagas mearkkaša dutkat, dulkot ja reflekeret fágalaš teavsttaid ádden dihtii iežas ja eará servodagaid, eará áiggiid, báikkiid ja olbmuid. Dát mearkkaša maiddái máhttit gieđahallat ja geavahit dieđuid govain, filmmain, sárgumiin, gráfain, tabeallain ja kárttain, ja ulbmillaččat ohcat dieđuid, kritihkalaččat árvvoštallat ja diđolaččat välljet ja hilgut gálduid. Lohkangálggaid ovdáneapmi servodatfágas álgá teavsttaid ja visuálalaš ovdanbuktimiid áddema oahpahallamis, ja ovdána daid dulkoma ja árvvoštallama bokte, dasa ahte ovdánahttit kritihkalaš máhttoháhkkanstrategiijaid. Lohkat háhkan dihtii dieđuid ja lohkat gálduid kritihkalaččat álgá das ahte gávdnat álkes, láchčojuvvon gálduid ja árvvoštallat leat go dieđut ávkkálaččat. Dasto oahpahallat máhtu ieš ohcat dieđuid, buohtastahttit iešguđet gálduid dieđuid ja kritihkalaččat árvvoštallat daid relevánssa, jáhkehahttivuođa ja ulbmila.

Máhttit rehkenastit servodatfágas mearkkaša háhkat lohkovuorkká fágalaš fáttáin, bargat dainna ja árvvoštallat dan, ja ovdanbuktit dán tabeallain, gráfain ja govvosiin. Rehkenastin servodatfágas mearkkaša maiddái geavahit ja buohtastahttit, analyseret ja ovdandivvut statistihkalaš lohkomateriála mat čájehit ovdáneami ja variašuvvna. Dáidu čađahit iskkademiid lohkamiin ja rehkenastimiin, geavahit servodatfágalaš diehtovuoduid ja kritihkalaččat dulkot lohkomateriála, lea guovddázis. Dat mearkkaša maiddái geavahit mihttoláva, rehkenastit áiggiin ja geavahit rehkenastima hálddašit ruhtageavaheami ja persovnnalaš ekonomiija. Rehkenastingálggaid oahpahallá dađistaga ja álgá das ahte gávdnat ja máhttestuvvat lohkama, šláddjema ja dieđuid geavaheami ja ovdanbuktima strategiijaid. Dasto ovdánahtto dáidu čoahtkái geassit, buohtastahttit ja dulkot statistihkalaš dieđuid, ja dáidu analyseret, kritihkalaččat geavahit ja árvvoštallat dieđuid. Bargat dieđuiguin mat čájehit ovdáneami ja variašuvvna statistihkalaš mihtuid vehkiin, lea guovddázis.

Digitála gálggat servodatfágas mearkkaša máhttit geavahit digitála resurssaid suokkardit neahttabáikkiid, ohcat dieđuid, leat gáldokritihkalaš ja välljet relevánta dieđuid servodatfágalaš fáttáid birra. Gálggat fátmmastit maiddái máhtu geavahit digitála ovdanbuktin- ja ovttasbargoreaidduid hábmet, ovdandivvut ja almmuhit multimediasbuktagiid. Digitála gálggat mearkkašit maiddái máhttit gulahallat ja ovttasbargat servodatfágalaš fáttáid birra, čuovvut neahttavuđot gulahallama njuolggadusaid ja norpmaid, dasa gullet personsuodjalusa ja dahkkivuogavuohta. Digitála gálggaid ovdáneapmi servodatfágas mearkkaša oahppat geavahit digitála reaidduid ja mediaid háhkat fágalaš máhtu, čájehit iežas gelbbolašvuoda ja nannet fágalaš sága. Digitála gálggaid servodatfágas oahpahallá proseassas mii álgá digitála reaidduid geavaheami ja ovdána dasa ahte gávdnat ja ođđasit muitalit servodatfágalaš sisdoalu. Dasto ovdánahtto dáidu geavahit iešguđetlágan ohcanstrategiijaid, dahkat kritihkalaš välljemiid ja čájehit fágalaš reflekšuvvna.

Gelbbolašvuodamihttomearit

Dutki

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- sátnádit gažaldagaid servodatfágalaš fáttáid birra, reflekeret ja searvat fágaságastallamiidda daid birra
- gávdnat ja ovdandivvut dieđuid servodatfágalaš fáttáid birra láchčojuvvon gálduin, maiddái digitála, ja árvvoštallat leat go dieđut ávkkálaččat ja luohtehahttit
- geavahit Interneahta jierpmálaččat digitála oktavuodas ja dovdat personsuodjalusa njuolggadusaid digitála mediain
- geavahit lohkama ja šláddjema metodaid álkes servodatfágalaš iskkademiin, ja ovdandivvut álkes cealkagiid meriid ja sturrodaga birra diagrammain ja tabeallain
- čállit álkes teavsttaid servodatfágalaš fáttáid birra ja geavahit fága vuodđodoahpagiid
- hábmet ja govvidit muitalusaid olbmuid birra geat ellet iešguđet dilálašvuodain ja buohtastahttit birgenlágiiid
- buktit ovdamearkkaid dasa mo olbmui leat iešguđetlágan oaivilat, ahte iešguđetlágan olbmuid deaivvadeamit sáhttet leat sihke addevaččat ja riidovuložat, ja ságastallat empatiija ja olmmošárvvu birra

Historjá

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- geavahit doahpagiid ovdešáigi, dálááigi ja boahhteáigi iežas ja iežas bearraša birra
- ságastallat mo geađgeáiggeolbmot birgejedje bivdimiin ja čoaggimiin ja fantaseret vuosttaš olbmuid birra geat bohte guvlui maŋŋá jiekŋaáiggi
- gávdat dieđuid iežas soga birra, ovta–guovtti buolvva maŋos, ja ovdandivvut daid ja muitalit mo eallinvuogit, birgejupmi ja sohkahealrollat leat rievdan
- dovdat historjjálaš luottaid iežas lagašbirrasis ja guorahallat báikkálaš čoakkáldagaid ja muitomearkkaid
- válddahit Sámi ruovdeáiggi váldoiešvuođaid ja ságastallat Norgga ja muđui Davviriikkaid bronšaáiggi ja ruovdeáiggi birra
- muitalit mo bivdoservodaga nuppástuvvan vuodđoealáhusekonomiijan rievdadii eallinvugiid Sámis ja Norggas
- ságastallat manne ja mo miessemánu 17.b. ja guovvamánu 6.b. ávvuduvvojit, ja muitalit eará riikkaid nášionálabeivviid birra

Geografiija

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- namuhit sámegeiel ja dárogieiel namaid ja sajustit ruovttubáikki, ruovttugieldda, ruovttufylkka, Sámi ja Norgga kártii
- namuhit ja sajustit riikkaid Davviriikkain, máilmmiábiid ja máilmmiosiid ja gávdat geográfalaš namahusaid kárttas
- válddahit sámi jahkodatjoru ja muitalit mo eallin ja barggut leat čadnon dán jorru
- válddahit eanadathámiid, geavahanguovlluid ja báikkiid suokkardemiin eanadaga skuvlla ja ruovttu lahka, ja geavahemiin sámegeiel ja dárogieiel namahusaid daidda
- muitalit dehálaš eanadagaid ja eanahámiid birra Norggas, muhtun eará riikkain ja Sámis
- ságastallat báikkiid, olbmuid ja gielaid birra ja plánet ja ovdandivvut mátkki Sámis
- čujuhit ja dáđjadit almmiguovlluid mielde ja selvehit manne leat áigeerohusat

Servodatoahppu

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- muitalit sámi kultuvrra ja eallinvuogi guovddáš iešvuođaid birra dálááiggis ja sámiid stáhtusa birra eamiálbmogin
- ságastallat iešguđetlágan bearašmáliid birra ja bearraša ja fulkkiid oktavuodaid ja doaimmaid birra
- buktit ovdamearkkaid vuoigatvuođaide mat mánáin leat, iešguđet vuordámušain maid nieiddat ja gánddat vásihit árgabeaivvis, ja ságastallat mo dát vuordámušat sáhttet vásihuvvot
- iskat nieiddaid ja gánddaid ruhtageavaheami ja ságastallat beliid mat váikkuhit geavaheapmái
- ságastallat fáttáid birra mat gusket seksualitehtii, ráđjabidjami, veahkaválddalašvuhtii ja árvvusatnimii
- ráhkadit bajilgova mii čájeha makkár norpmat gusket olbmuid gaskavuodáide, ja čilget norpmaid rihkkuma váikkuhusaid
- hábmet ja čuovvut servvoštallannjuolggadusaid ja oassálastit skuvlaservodaga demokrátalaš mearrádusain
- ságaškuššat vuoigalašvuođa- ja ovtadássásašvuođaáddejumiiid

Dutki

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- sátnádit ovta servodatfágalaš gažaldaga, evttohit vejolaš čilgehusaid ja čuvget gažaldaga iskkadeami bokte
- digaštallat servodatfágalaš fáttáid árvvusanedettiin earáid oainnuid, geavahit relevánta fágadoahpagiid ja earuhit oaiviliid ja fáktá
- lohkat teavsttaid olbmuid birra geat ellet iešguđet dilálašvuođain, ja ságaškuššat manne sii jurddašit, dahket ja vásihit dáhpáhusaid iešguđet láhkai
- bidjat historjjálaš dáhpáhusaid áiggi dáfus maŋŋalaga ja kártii

- čađahit ja ovdandivvut iskkademiid mat gáibidit lohkama ja rehkenastima geavahettiin dieđuid tabeallain ja diágrámmain
- gávdat ja ávkkástallat servodatfágalaš dieđuid ohcamiin digitála gálduin, árvvoštallat gávdnosiid ja čuovvut jierpmálaš neahttagaevaheameahtta ja neahttaetihka njuolggadusaid
- geavahit digitála reaidduid ovdandivvut servodatfágalaš barggu ja čuovvut personsuodjalusa ja dahkkivuoigatvuođa njuolggadusaid
- čállit servodatfágalaš teavsta geavahettiin relevánta fágadoahpágiid ja mánga gáldu

Historjá

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- selvehit sámi siidaservodaga
- muitalit Sámi ja Norgga servodatovdáneami válđoiešvuođaid birra 800–900-loguid rájes 1700-logu loahpa rádjai, ja dárkileappot selvehit Sámi koloniserema, namalassii kránnjáálbmogiid fásta ásaiduvvama Sápmai
- selvehit Norgga nationála minoritehtaid ja válđdahit sin vuoigatvuođaid, historjjá ja birgejumi válđoosiid
- válđdahit nissonolbmuid ja almmáiolbmuid birgejumi ovdáneami ja ságastallat dásseárvvu birra
- sajustit dološ johkakultuvrraid kártii ja bidjat daid áiggi dáfus maŋŋálaga ja ovdandivvut daid válđoiešvuođaid
- gávdat dieđuid antihkaáiggi greikka ja romalaš servodagaid birra, ja gávdat ovdamearkkaid dasa mo dát kultuvrrat leat báidnán min iežamet áiggi
- selvehit gaskaáiggi, renesánsa ja čuvgehusáiggi guovddáš iešvuođaid Eurohpás, ja digaštallat manne áigodagat ná juhkkovuođaid
- ovdanbuktit eurohpálaččaid gávnnahusmátkkiid, válđdahit kulturdeavvemiid ja ságastallat mo dán sáhtte vásihit

Geografija

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- geavahit atlasa, viežžat dieđuid bábirtemákárttain ja digitála kártaálvalusain, sajustit Sámi báikenamaid kártii ja selvehit dáid, ja sajustit kránnjágielddaid, Norgga fylkkaid ja máilmmi stuorámuš riikkaid kártii
- registreret ja dulkot jiekŋaáiggi luottaid ruovttubáikkis ja čilget jiekŋaáiggi mearkkašumi eatnamiid hápmašuvvamii ja riikii oppalaččat
- čilget luondduriggodagaid, ealáhusaid, ássama ja eallinvuogi oktavuodaid
- buohtastahttit Eurohpá riikkaid ja eará máilmmiosiid riikkaid ovttalárganvuođaid ja erohusaid
- selvehit dálkkádat- ja šaddodatguovvluid máilmmis ja mo olbmot ávkkástallet daid, ja selvehit sámegeiel namahusaid
- válđdahit mo buvttadeapmi ja geavaheapmi sáhttet bilidit ekovuogádagaid ja nuoskkidahttit eatnama, čázi ja áimmu, ja ságaškuššat mo dán sáhtášii eastadit ja divvut
- válđdahit mo Norga geavaha eará máilmmiguovvluid riggodagaid
- registreret báhtareddjiid báhtaremiid, čilget manne muhtumat šaddet ruovtturiikkaineaset báhtarit, ja ságaškuššat mo lea boahit amas riikii báhtareddjin

Servodatoahppu

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- addit ovdamearkkaid iešguđetlárgan gaskaomiin kommersiála váikkuheapmái ja digaštallat mo dát sáhttet váikkuhit geavahandábiide ja persovnnalaš ekonomijii
- ságastallat ráhkesvuođa ja árvvusatnima, iešguđetlárgan seksuálalaš gessomiid, ovttaseallima ja bearraša birra, ja digaštallat váikkuhusaid das go ii árvvusane erohusaid
- válđdahit rollaid iežas árgabeaivvis ja guorahallat ja digaštallat makkár vuordámušat daidda rollaide čatnasit

- addit ovdamearkkaid dasa mo sohkabealrollat ja seksualitehta ovdanbuktojuvvojit iešguđet mediain ja digaštallat makkár vuordámušat dáidda hábmejuvvojit
- ságaškuššat duhpáha ja iešguđet gárihuhttinmirkkuid geavaheami ja daid váikkuhusaid
- selvehit mii servodat lea, ja reflekeret manne olbmot servet oktii servodahkan
- selvehit Norgga deháleamos fápmoásahusaid, oktan Sámedikkiin, ja sin váldobargguid, ja digaštallat erohusa eallit demokratiijas ja eallit servodagas demokratiija haga
- čilget mii politihkalaš bellodat lea, ja selvehit Norgga politihkalaš bellodagaid muhtun guovddáš vuostálasvuodaid
- selvehit makkár geatnegasvuodát, vuoigatvuodát ja vejolašvuodát mánáin ja nuorain leat váikkuhit
- buktit ovdamearkkaid kultuvrralaš symbolaide ja selvehit maid mii oaivvildat identitehta- ja kultuvra-doahpagiin
- selvehit dálá sámi servodaga válđoiešvuodaid ja digaštallat iešguđetlágan ealáskahttinvuogiid
- ovdandivvut áigeguovdilis servodatriiddu ja ságaškuššat mo dan sáhtášii čoavdit
- ságastallat ON' ja eará riikkaidgaskasaš ovttasbargguid ulbmila, dása gullá eamiálbmotovttasbargu, ja buktit ovdamearkka Norgga rollii ovttasbargguin

Dutki

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- sátnádit gažaldagaid servodatdiliid birra, plánet ja čađahit iskkadeami ja ságaškuššat gávdnosiid ja bohtosiid njálmmálaččat ja čálalaččat
- geavahit servodatfágalaš doahpagiid fágaságastallamiin ja ovdanbuktimiin iešguđet digitála reaiduiguin ja hukset viidáseappot earáid buktagiidda
- geavahit statistihkalaš gálđuid meroštallat ja válldahit servodatfágalaš ságaškuššamiid tendeanssaid ja variašuvnnaid ja árvvoštallat addá go statistihkka luotehahtti dieđuid
- čájehit mo dáhpáhusat sáhttet ovdanbuktojuvvot iešguđet láhkai, ja ságaškuššat mo beroštumit ja ideologijja sáhttet báidnit oainnu dasa mii orru fáktán ja duohtavuohtan
- reflekeret servodatfágalaš gažaldagaid iešguđet digitála gálđuid ja bábirgálđuid dieđuid vehkiin ja digaštallat gálđuid ulbmiliid ja relevánssa
- identifiseret servodatfágalaš ákkaid, fáktáid ja čuoččuhusaid servodatdebáhtain ja digaštallamiin Interneahtas, árvvoštallat daid kritihkalaččat ja árvvoštallat vuoigatvuodaid ja váikkuhusaid go almmuha Internehtii
- hutkat mitalusaid olbmuid birra iešguđet ovddeš ja dálá servodagain ja čájehit mo birgejupmi ja árvvut váikkuhit jurdagiidda ja daguide
- čállit servodatfágalaš teavsttaid ja geavahit aiddolaš fágadoahpagiid, vuođuštuvvon konklusuvnnaid ja gálđočujuhusaid

Historjá

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- gávdnat ovdamearkkaid dáhpáhusaide mat leat leamaš mielde hábmemin dálá Sámi ja Norgga, ja digaštallat mo servodat livččii sáhttán šaddat jus dat livčče dáhpáhuvan eará láhkai
- ságaškuššat olmmošárvoideála, vealaheami ja rasismma ovdáneami historjjálaš ja dálááiggi perspektiivvas
- ovdandivvut sámi historjjá dehálaš guovddáš ovdánaniešvuodaid 1800-logus gitta 1900-logu gaskamuddui, ja digaštallat mo dáruiduhttinpolitihkka váikkuhii ovttaskas olbmuide ja servodahkii
- gávdnat ovdamearkkaid politihkalaš mobiliseremii ja kultuvrralaš visualiseremii sámi historjjás 1900-logu gaskamuttu rájes otnáži
- ovdandivvut norgga historjjá dehálaš ovdánaniešvuodaid 1800-logus gitta 1900-logu gaskamuddui ja válldahit mo dat čujuhit dálá servodahkii
- selvehit čálgostáhta ovdáneami ja válldahit dálá Norgga iešvuodaid
- selvehit teknologalaš ja servodatlaš nuppástuhttimiid maid industriála revolušuvdna dagahii
- selvehit daid jurdagiid ja fámuid mat mielddisbukte Amerihká friddjavuođasoadi ja Fránska revolušuvnna, ja válldahit mo dat váikkuhii Norgga demokrátalaš ovdáneapmái
- selvehit kolonialismma ja imperialismma ja addit ovdamearkkaid dekoloniseremii

- ságaškuššat 1900- ja 2000-loguid guovddáš riikkaidgaskasaš riidduid sivaid ja váikkuhusaid
- ságaškuššat ođđa áiggi dehálaš servodatnuppástuvvamiid ja reflekteeret das mo dálá servodat rahpá vejolašvuođaid ođđa nuppástuvvamiidda

Geografiija

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- báikádit ja dokumenteret máilmmi geográfalaš válđoiešvuođaid bajilgova ja buohtastahttit iešguđet riikkaid ja regiovnnaid
- lohkat, dulkot ja atnit bábirkárttaid ja digitála kárttaid, mihttoláva ja kártamearkkaid ja buohtastahttit árbevirolaš ja ođđaáigásaš vugiid dádjadit luonddus
- selvehit eatnama siskkáldas ja olgguldasa fámuidda, áibmohivvodaga lihkaeami, čázi birrajohtima, dálkki, dálkkádagaid ja šaddodaga, ja ságaškuššat luonddu ja servodaga oktavuodaid
- selvehit man viiddis Sápmi lea, ja mo nátionálastáhtaid ráját ja hálddašánráját juhket guovlluid
- selvehit sámi eanadatnamahusaid ja sámi báikenamaid
- suokkardit mo olbmot ávkkástallet luondduvuođu, eará riggodagaid ja teknologiija Norggas ja máilmmi eará riikkain, ja ságaškuššat guoddevaš ovdáneami eavttuid
- guorahallat ja digaštallat riggodagaid geavaheami ja boasttugeavaheami, ja makkár váikkuhusaid dat sáhtta buktit birrasii, ja makkár riidduid dat sáhtta dagahit báikkálaččat ja máilmmiviidosáččat
- buohtastahttit álbmogiid sturrodaga, struktuvrra ja lassáneami ja analyseret álbmotovdáneami, urbaniserema ja fárreimiid ođđasat áiggis
- kártet iešguđet máilmmiosiid eallineavttuid, ja čilget gefiid ja riggáid stuorra erohusaid ja ságaškuššat doaibmajuid mo dásset juohkima

Servodatoahppu

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- selvehit mo iešguđet politihkalaš bellodagat ovddidit iešguđet árvvuid ja beroštumiid, laktit dáid áigeguovdilis servodatgažaldagaide ja ákkastallat iežas oainnu
- selvehit politihkalaš ásahusaid Norggas ja Sámis ja politihkalaš ásahusaid rollajuogadeami
- buktit ovdamearkkaid dasa maid ovttasbargu, mielváikkuheapmi, demokratiija ja searvan mearkkašit našuvnnalaččat, báikkálaččat, organisašuvnnain ja skuvllas
- selvehit ON-lihtu, ON' olmmošvuoigatvuođajulggastusa ja guovddáš ON-konvenšuvnnaid váldoprinsihpaid, oktan ILO-konvenšuvnnain eamiálbmotvuoigatvuođaid birra, čájehit mo dat bohtet ovdan lágain, ja ságaškuššat olmmošvuoigatvuođaid rihkkuma váikkuhusaid
- buktit ovdamearkkaid dasa mo ráhkesvuođa ja seksualitehta oktavuodá áddejupmi sáhtta rievddadit kultuvrras ja kultuvrraid gaskkas
- analyseret sohkabealrollaid seksualitehta govvidemiid oktavuodas ja čilget sávahahtti seksuála oktavuodá ja seksuála veahkaválddalašvuođa erohusa
- buktit ovdamearkkaid dasa mo láchkarihkkun lea meannuduvvon, digaštallat rihkolašvuođa sivaid ja váikkuhusaid ja čilget mo riektestáhta doaibmá
- selvehit guottut-, ovdagáttut- ja rasisma-doahpágiid ja árvvoštallat mo guottut sáhttet váikkuhuvvot ja mo ovttaskas olmmoš ja servodat sáhttet eastadit ovdagáttuid ja rasismma
- guorahallat árbevirolašmáhtu ja ságaškuššat mo árbevirolašmáhttu sáhtta fievrreduvvot ođđaáigásaš oktavuodáide
- válddahit mo geavahanvuogit leat rievdan Norggas, ja selvehit geavaheaddjivoigatvuođaid
- válddahit duhpáha ja gárihuhttinmirkkuid geavaheami ovdáneami ja váikkuhusaid Norggas ja reflekteeret guottuid gárihuhttinmirkkuide
- válddahit norgga ekonomii ja válđoiešvuođaid ja mo dat lea čadnon globála ekonomii

Dutki

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- sátnádit áigeguovdilis servodatfágalaš čuolmma ja čállit ságaškušši teavstta mas geavaha fágadoahpágiid, iešguđet gálduid ja gálđočujuhusaid
- guorahallat áigeguovdilis báikkálaš, nationála ja globála váttisvuodaid ja ságaškuššat iešguđetlágan čovdosiid njálmmálaččat ja čálalaččat geavahettiin aiddolaš fágadoahpágiid
- geavahit iešguđetlágan digitála ohcanstrategiijaid gávdat ja buohtastahttit dieđuid mat válddahit čuolmmaid iešguđet perspektiivvas, ja árvoštallat gálduid ulbmila ja relevánssa
- geavahit oktasaš ja vuostálas dieđuid statistihkas ságaškuššat servodatfágalaš čuolmma
- ságaškuššat servodatfágalaš fáttáid digitála digaštallanforumiin ja árvoštallat iežas áddejumi earáid čállagiid ektui

Olmmoš, servodat ja kultuvra

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- guorahallat nuoraid sosialiserema Sámis ja Norggas guovddáš doahpágiid vehkiin ja digaštallat čearddalaš ja riikavuloš gullevašvuoda oktavuoda
- selvehit makkár vuoigatvuodát geavaheaddjis leat ja digaštallat geavaheddiid ehtalaš ovddasvástádusa
- rehkenastit sisaboađuid, bidjat bušeahta dálldollui ja árvoštallat mo eallindilli, seastin ja loatnaváldin váikkuhit persovnnalaš ekonomiijii
- analyseret iešguđetlágan rihkolašvuoda ja veahkaválddalašvuoda viidodaga, ja ságaškuššat mo dákkár daguid sáhtta eastadit, ja mo riektestáhta doaibmá
- defineret kultuvra-doahpaga ja buktit ovdamearkkaid dasa mo kultuvra, sohkahealrollat ja bearas-, sohka- ja ovttaseallinvuogit rievddadit báikkiid ja áiggi mielde
- digaštallat dálá sámi kultuvrra váldoiešvuodaid ja variašuvnnaid ja reflekteret das maid mearkkaša leat eamiálbmogin
- digaštallat mo oskkolaš, čearddalaš ja kultuvrralaš variašuvnnat hábmejit vejolašvuodaid ja hástalusaid
- ságaškuššat manne ovdagáttut, rasisma ja vealaheapmi čuožžilit, ja makkár doaibmabijut sáhttet eastadit daid

Bargo- ja ealáhuseallin

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- gávdat dieđuid iešguđet fidnuid birra ja digaštallat makkár vejolašvuodát ja hástalusat dálá bargomárkanis leat
- reflekteret mávssolašvuoda das ahte olbmos lea bargu, ja mat leat buori bargobirrasa dovdomearkkat
- digaštallat sámi ealáhuseallin ja servodagaid barggaheami ja árvoháhkama vejolašvuodaid ja hástalusaid ja ságaškuššat bargguhisvuoda
- digaštallat bargoeallimii guoskevaš ehtalaš čuolmmaid
- selvehit ealáhus-, bargiid- ja bargoaddiorganisašuvnnaid ja sin saji bargoeallimis ja fáktoriid mat mearridit bálká- ja bargoeavttuid
- árvoštallat fitnodatálggaheami vejolašvuodaid ja hástalusaid ja gávnnaht boadus- ja balánsarehketdoalu váldosárgosiid
- digaštallat dásseárvvu mávssolašvuoda ja sohkahealjuogaduvvon bargomárkana váikkuhusaid

Politiikka ja demokratiija

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- guorahallat ja digaštallat mo ieš sáhtta oassálastit ja váikkuhit politiikkalaš vuogádahkii iešguđetlágan váikkuhankanálaid geavahemiin
- selvehit demokratiija iešguđetlágan hástalusaid, earret eará eamiálbmot- ja minoritehtaovddastemiid birra
- selvehit eamiálbmotvuoigatvuodaid ja ságaškuššat sámi álbmoga iešmearridanrievtti
- digaštallat stivrenvuogi, riektestáhta ja olmmošvuoigatvuodaid gaskavuodaid

- ságaškuššat eanetlohkodemokratiija ja selvehit Norgga stivrenvuogi ja deháleamos politihkalaš stivrenorgánaid, dása gullet sámi demokrátalaš orgánat Sámis
- analyseret sámi ja norgga politihka politihkalaš bellodagaid ja ovttastumiid vuodđoerohusaid
- selvehit Norgga ekonomalaš politihka guovddáš dovdomearkkaid
- digaštallat norgga čálgostáhta váldoprinsihpaid ja hástalusaid
- digaštallat ekonomalaš ovdáneapmi-, eallinstándárda-, eallinkvalitehta- ja guoddevaš ovdáneapmi-doahpágiid ja daid gaskavuoda

Riikkaidgaskasaš dilitt

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- defineret fápmu-doahpaga ja buktit ovdamearkkaid dasa mo fápmu geavahuvvo máilmmiservodagas
- defineret globaliseren-doahpaga ja árvoštallat globaliserema iešguđet váikkuhusaid erenoamážit eamiálbmogiid dili dáfus
- selvehit EO' ulbmiliid ja stivrenorgánaid ja digaštallat Norgga oktavuoda EO:i
- gávdnat ovdamearkkaid iešguđet riidduide ja olmmošvuoigatvuodarihkumiid ja ságaškuššat maid ON ja eará riikkaidgaskasaš aktevrrat sáhttet dahkat
- selvehit iešguđet sivaidd manne muhtun riikkat leat geafit ja muhtumat fas riggát, ja digaštallat doaimbajuid unnidit geafivuoda máilmmis
- digaštallat terrorismma dovdomearkkaid ja sivaidd

Árvoštallan fágas

Loahppaárvoštallama mearrádusat:

Oppalašárvosáni árvoštallan

Jahkeceahkki	Ortnet
10. jahkeceahkki	Oahppit galget oažžut ovtta oppalašárvosáni.
Jo1 oahppospesialiserema oahppoprográmmat – reálafágaid prográmmasuorggit ja giela, servodatfága ja ekonomiija prográmmasuorggit	Oahppit galget oažžut ovtta oppalašárvosáni.
Jo2 oahppospesialiserema oahppoprográmmat – hábmenfágaid prográmmasuorggit	
Jo2 valáštallanfágaid oahppoprográmmat ja musihka, dánsuma ja drámá oahppoprográmmat	
Jo2 fidnofágalaš oahppoprográmmat	

Eksámen ohppiide

Jahkeceahkki	Ortnet
10. jahkeceahkki	Oahppit sáhttet vuorbáduvvot njálmmálaš eksámenii. Njálmmálaš eksámen ráhkaduvvo ja sensurerejuvvo báikkálaččat.
Jo1 oahppospesialiserema oahppoprográmmat – reálafágaid ja giela, servodatfága ja ekonomiija	Oahppit sáhttet vuorbáduvvot njálmmálaš eksámenii. Njálmmálaš eksámen ráhkaduvvo ja sensurerejuvvo báikkálaččat.

proqrammasuorggit Jo2 oahppospesialiserema oahppoproqrammat – hábmenfágaid proqrammasuorggit Jo2 valáštallanfágaid ja musihka, dánsuma ja drámá oahppoproqrammat Jo2 fidnofágalaš oahppoproqrammat	

Eksámen privatisttaide

Jahkeceahkki	Ortnet
10. jahkeceahkki	Geahča rávisolbmuid vuodđoskuvlaoahpahusa gustovaš ortnega.
Jo1 oahppospesialiserema oahppoproqrammat – reálafágaid ja giela, servodatfága ja ekonomiija proqrammasuorggit Jo2 oahppospesialiserema oahppoproqrammat – hábmenfágaid proqrammasuorggit Jo2 valáštallanfágaid ja musihka, dánsuma ja drámá oahppoproqrammat Jo2 fidnofágalaš oahppoproqrammat	Privatisttat galget váldit njálmmálaš eksámena. Njálmmálaš eksámen ráhkaduvvo ja sensurerejuvvo báikkálaččat.

Árvoštallama oppalaš mearrádusat leat mearriduvvon oahpahuslága láhkaásahasas.